

Takáts Péter

Az új világpolgárok

**Gondolatok egy új jövőről
és az ehhez kapcsolódó
egészséges társadalmi formákról**

Ez az anyag a Pilis Print Kiadó által 2008 nyarán megjelentetett
„2012 – Az idő közel” című könyv a szerző által írt fejezetének utánnomása

Elkerülhető a káospont?

Ma már szinte mindenki számára egyértelmű, hogy a hatalom építménye minden eresztékében recseg-ropog, hiszen a mindenki által megtapasztalható válságok nyomán közelgő katasztrófával kapcsolatban könyvek, írások és napjainkban már napi hírek egész sora jelenik meg, valamint előadások sokasága hangzik el. Ezek alapján az érdeklődő ember számára egyre inkább nyilvánvalóvá válik, hogy ami 2010 – 2012 körül várhatóan bekövetkezik majd, minden bizonnyal a katasztrófánál és az ezzel járó kellemetlenségeken túl a modern kori társadalmak demokratikusabbá válásánál is jóval többet von majd maga után. A ma érzékelhető jelek ugyanis nem csupán a hatalomnak a hierarchiák csúcsáról az alapjához való eltolódását mutatják: ezzel egy időben a szinte mindent megrengető változások magának a társadalmi élet jelenlegi rendszerének újragondolására és annak újjászervezésére is alkalmat adnak, sőt, ha nem tanulunk a jelekből, akkor ezekre rákényszerítik majd az embert.

A globális változások e korszakában, amelyek az élet egyetlen területét sem hagyják érintetlenül, egyre világosabban mutatkozik meg a szellemi, a politikai és a gazdasági életbeli hatalomgyakorlás hagyományos, hierarchikus felépítésű szervezeti formáinak csődje. Ennek a csődnek a fő oka az a feloldhatatlan ellenmondás, amely a fejlődésének jelenlegi fokán egyre inkább szabaddá váló ember és a hatalom között feszül. Hiszen miközben ma az autonómiára és a kreativitásra az élet minden területén egyre nagyobb igény van, azaz egyre nagyobb a szükség az önrendelkezésre képes, szabad emberekre, eközben ez egyáltalán nem egyeztethető össze azzal, ahogyan ma a hatalom megpróbál az emberek felett úgy gyámkodni, ahogyan ez az ősi hierarchiákban szokásos volt, hiszen ez a hatalom éppen a szabadság és az önállóság elnyomására épül.

Bármennyire is furcsának tűnik, de bátran állítom, hogy elmúltak már azok az idők, amikor Lenin sokunk által jól ismert jelmondata, azaz *„a bizalom jó, de az ellenőrzés még jobb”* alapján az embereket még sikeresen el lehetett nyomni és uralkodni lehetett felettük, még akkor is, ha a felszínen megtapasztalható jelek ennek az ellenkezőjét mutatják. A XXI. században, ahol a ma öröknek hitt központi ellenőrző mechanizmusokat a szabad emberi közösségekből álló társadalmi rendszer önszabályozó erőibe vetett bizalom váltja majd fel, ez a jelmondat is átalakul és a jövőben már így hangzik: *„az ellenőrzés a halál, a bizalom az élet.”*

A hatalomnak ez a még ma is gyakorolt ősi formája a régi, piramis felépítésű vallási közösségekben és társadalmakban még jogos és időszerű volt, mert legitimitációját valamilyen isteni princípiumnak köszönhette. Ezzel szemben a modern ipari társadalmak pénzre épülő hatalmi struktúrái semmiféle isteni legitimitációval nem rendelkeznek, hatalmukat kizárólag a felhalmozott pénznek köszönhetik. Ezek a pénzre épülő hierarchiák ma egyre több helyen a felbomlás, szétesés jeleit mutatják, ami persze nem azért történik, mert a hatalmon lévők önként lemondanak gazdasági előnyeikről, befolyásukról és státusszimbólumaikról, hanem azért, mert a hierarchikus hatalmi struktúrák egyre improduktívabbak, rugalmatlanabbak lettek és mára már az alapvető társadalmi problémák megoldására is képtelenek. Ennek nyomán Európában és az USA-ban egyaránt mutatkozó – pénzügyi, gazdasági, szociális, energetikai, élelmezési, stb. - válságjelenségekkel találkozunk, és annak ellenére, hogy a

hatalmon lévők mindent megtesznek ezek eltusolására vagy eltitkolására, az átlagemberek, a civilek olyan, akár globális forradalomnak is nevezhető, kulturális, szociális és politikai változások sorozatát indították el, amelynek tünetei a külső szemlélő számára, akár mint káosz, vagy katasztrófa előjelei mutatkozhatnak meg. Ezen katasztrófa-előjelek közepette a világon mindenütt hatalmi harcok folynak, melyben a hierarchikus rendszerek csúcsán élők tehetetlenül néznek szembe a hatalmi piramisok lábánál álló civilek felébredő öntudatával és szabadságvágyával.

Mindkét említett jelenség, vagyis a mai kort jellemző káosz- és krízisjelenségek, illetve a hatalom eltolódása és a piramis alján állók közelgő hatalomátvétele az emberi fejlődés természetes velejárói, és mint ilyen, az ember, illetve közösségeinek fejlődési törvényszerűségeiből levezethető. A következőkben ezek bemutatására vállalkozom, hogy a tisztelt olvasó maga dönthesse el, mit is jeleznek számunkra ezek a krízisjelenségek, és elkerülhető-e a káospont.

Az ember alkotta közösségek fejlődéséről

Ahhoz, hogy világosan lássunk és a társadalomban ma mutatkozó jelenségeket helyesen tudjuk megítélni, szükség van arra, hogy tudjuk, a mindenkor mutatkozó jelek mit is jeleznek a számunkra. Erre pedig csak akkor leszünk képesek, ha az ember alkotta közösségek fejlődésének törvényszerűségeit ismerjük. Amikor erről, vagyis az ember alkotta közösségek fejlődéséről beszélünk, akkor tulajdonképpen az élő szervezetek, egészen pontosan az ember fejlődéséről beszélünk. Miért? Nos azért, mert az emberek által alkotott közösségek az ember tulajdonságaival rendelkeznek, tehát az élő szervezetek fejlődési törvényszerűségei vonatkoznak rá. Ez az egyébként régi felismerés a rendszerelméletből fakadó ismeretek térhódításával már tudományos igazolást is nyert és egyre inkább köztudottá válik. Ha tehát kiindulási alapként ezt elfogadjuk, és úgy tekintjük, hogy egy emberi közösség és így természetesen az egyik legnagyobb, az emberi társadalom is az ember tulajdonságaival rendelkezik, akkor először azt kell megvizsgálunk, hogy mi jellemzi az élő szervezetek, majd ebből kiindulva az ember által alkotott közösségek fejlődését.

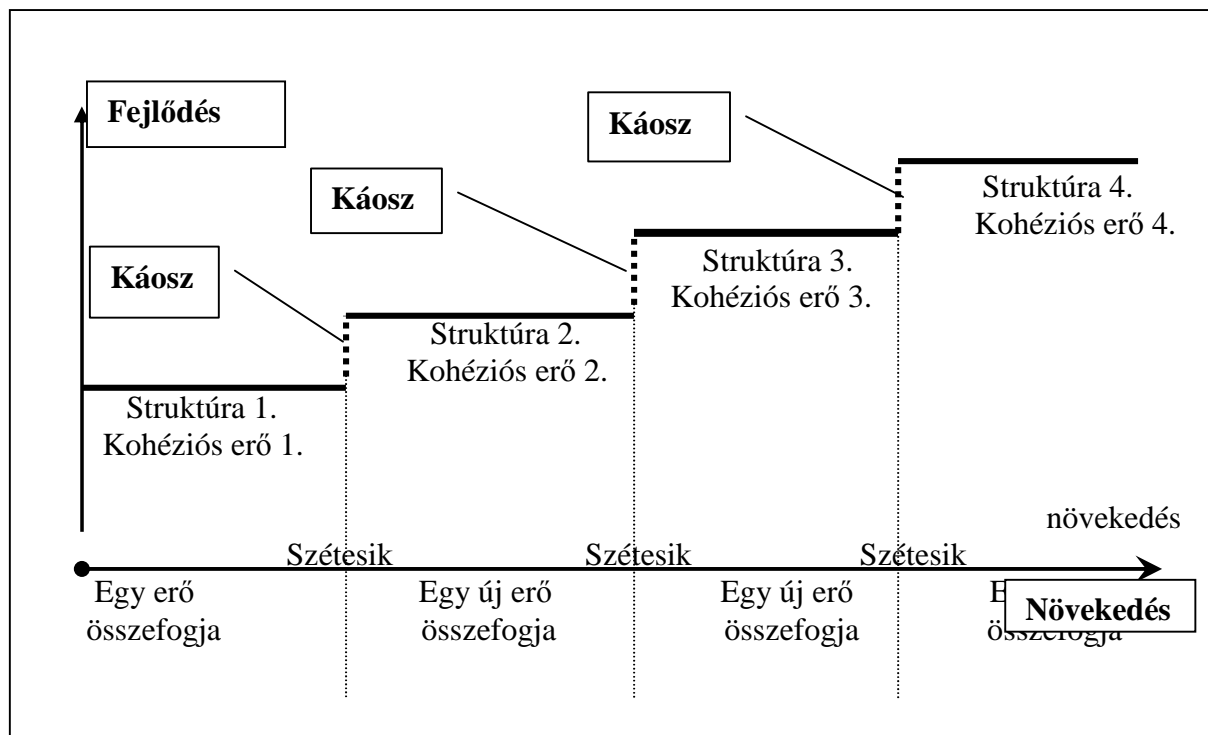
A fejlődés az élő szervezetek estében egy olyan folyamat, amit nem lehet mérni vagy statisztikai adatokkal kimutatni, mert a dolgok *minőségének megváltozását* jelenti. Viszont ezt a fejlődési folyamatot, azaz a minőség megváltozását, az élő szervezetekben néhány jellemzővel jól le lehet írni. Jellemzői a következők:

- a fejlődésnek mindig van egy iránya, egy célja, amerre halad;
- lépésekben, fokozatokban jelenik meg;
- a fokozatok között mindig van egy hosszabb-rövidebb időszak, amikor az addigi rend felborul és egy kaotikus állapot alakul ki;
- az egyes stabil állapotokban mindig van egy jól meghatározható kohéziós erő, ami a szervezetet összetartja;
- a fokozatokat nem lehet átugrani;
- a folyamat az időben játszódik le és
- nem fordítható vissza.

Tehát ha ezt a fejlődési folyamatot ábrázolni akarjuk, akkor egy lépcsőzetes görbét kell felrajzolnunk, és az egyes lépcsőfokok az élő szervezet egyes fejlődési fokozatait jelentik,

melyekre egy hosszabb-rövidebb ideig tartó stabil állapot a jellemző. Ennek a stabil állapotnak a következő tulajdonságai vannak:

- ez egy állandósult állapotot jelent,
- melyre a növekedés, a mennyiségi változás a jellemző,
- ebben az állapotban a szervezetet egy kohéziós erő tartja, fogja össze, a szervezetre állandóan ható centrifugális erővel szemben,
- majd a növekedés egyik pillanatában, ami élő szervezetek esetében kizárólag a természeti, biológiai törvények irányítása alatt áll, elérkezik az a pont, amikor az addig ható kohéziós erő már nem tudja összefogni a szervezetet, az pedig megindul a szétesés útján. Megjelenik a *káosz*.

Az egyes fejlődési fokozatok között, amikor is az egyik fejlődési szintről a másikra lép a szervezet, *mindig egy szétesés, egy káosz található*, mely káosz a természeti törvények által meghatározott módon hosszabb vagy rövidebb ideig tart, majd megjelenik egy új összetartó erő, melynek hatására egy új struktúra stabilizálódik és kialakul egy új, stabil szervezet, mely egy

- egészen más minőségű struktúra,
- amit most már ez a másik, új kohéziós erő tart össze,
- mely kohéziós erő létrejöttéhez az élő szervezetnek semmiféle külön erőfeszítésére vagy energia befektetésére nincsen szüksége, ez természeti törvények hatására következik be.
- Ebben az új struktúrában az első struktúra teljes egészében benne van, sőt annak az oka és eredete is az első struktúrában keresendő, abból származik.
- Azaz egy élő szervezet megszületésének pillanatában már benne van minden lehetőség, minden, ami vele történni fog, miként egy magban benne van a fa vagy a virág, ami ki fog belőle fejlődni, vagy akár egy tojásban benne van az az élőlény is, aki majd kikel belőle.

Ezt a folyamatot, azaz a **struktúra – káosz – struktúra** váltakozást az élőlények fejlődése során mi is jól megfigyelhetjük, hiszen azok életük bizonyos szakaszaiban teljesen más lényekké alakulhatnak át. Ezzel jól példázzák azt, hogy milyen is ez a lépésekben, ugrásokban történő fejlődés, minőségi átalakulás az élőlények világában. Ilyen példákat ismerünk az *ebihal – béka* esetében, vagy a *hernyó – gubó – lepke* átalakulásban, amikor egy adott élő struktúra, szervezet, melyet egy erő egy bizonyos ideig összetart, életének egy adott pillanatában szétesik és utána egy minőségileg teljesen más lényvé alakul át.

Ezek az általános elvek pontosan megfigyelhetőek az emberek által létrehozott szervezetek, közösségek fejlődése során is, persze némi eltéréssel. Az egyik és legfontosabb eltérés az, hogy míg például a hernyó esetében a káosz és a szétesés pillanatát a biológiai törvényszerűségek határozzák meg, azaz az állatok és a növények fejlődése a természeti törvények hatására történik meg, addig az emberek által létrehozott és működtetett közösségek fejlődésének folyamata, az egyes szakaszok hossza és az átalakulások milyensége a benne élő és dolgozó emberektől és az ő gondolkodásuktól függ. Hiszen az emberek által alkotott közösségekre csak az emberi gondolkodás hat, a természeti törvények nem.

Miután egy ember vagy embercsoport létrehoz, megalapít egy közösséget, és ez a közösség megindul a maga fejlődési útján, akkor bizonyos idő elteltével e közösség eljut egy olyan állapotba, amikor már nem tud a régi módon tovább élni és dolgozni. Ekkor egy olyan kritikus helyzet áll elő, amelyben először csak a közelebbi káosz és szétesés jelei mutatkoznak, majd attól függően, hogy az emberek mennyire képesek ezeket a jelzéseket észrevenni és valódi jelentését kiértékelni, vagy továbbhaladnak a káosz és szétesés felé vagy pedig egy új tudati állapotnak megfelelő fejlődési úton indulnak el, azaz minőségi változásokat vezetnek be önmagukban és közösségük működésében egyaránt. Így aztán azt mondhatjuk, hogy ha egy emberi közösségben a káosz jelei mutatkoznak vagy az előrejelzések szerint várhatóan a szétesés állapotába kerül, akkor be kell látnunk, hogy mivel ember volt az, aki ebbe az állapotba a közösséget belevitte, *egyedül ő az is, aki ebből az állapotból ki tudja azt vezetni.*

Azaz, egy közösség életében nemcsak a stabil időszakok hosszát, de a káosz időtartamát is a közösséget alkotó emberek határozzák meg, mégpedig a gondolkodásukkal. Mégpedig azzal, hogy képesek-e felismerni, értelmezni a káosz jelentését és jelzéseit, majd e felismerés hatására képesek-e azokat a változásokat saját és közösségük életében megvalósítani, melyek egy új, magasabb szintű struktúrát és az ahhoz szükséges összetartó, kohéziós erőt létrehozzák.

Tehát egy emberek által alkotott közösség életében az emberek gondolkodásától és tudati állapotától függően egy adott pillanatban törvényszerűen megjelennek a káosz jelei, mert ez a közösségek fejlődésének törvényszerű velejárója. A szétesésnek ebben az időszakában a közösségben élő és dolgozó embereknek belső erőre, bátorságra van szükségük ahhoz, hogy a káosz első jeleit, majd később bekövetkeztét felismerjék és az ebből keletkező felismerés és tudati fejlődés hatására a közösség előtt álló káoszon áthaladjanak, a következő fejlődési fokozathoz vezető úton elinduljanak.

Sőt, az új struktúra, fejlődési fok kialakításához szükséges energiát is az embernek kell befektetnie. Ezt ugyanis mi nem kapjuk kívülről, miként a természeti lények. Azaz, ha azt

akarjuk, hogy a közösség az egyik szintről egy másik, magasabb szintre lépjen, akkor valamennyi benne élő és dolgozó embernek energiát kell befektetnie ebbe, és nem lehet a másokra, vagy a sült galambra várni. **Energia-befektetés nélkül ugyanis nincs fejlődés!** Ez az energia-befektetés és a belőle kialakuló új gondolkodás hozza létre azt az összetartó erőt, ami a közösséget az új fejlődési fokon, a mindenkor ható centrifugális erők ellenében összefogja, az új szociális formát megadja. Ebből pedig egyenesen következik az, hogy amikor egy emberek által létrehozott közösségben egy fejlődési fázis vége felé megjelennek a szétesés első jelei, és a közösség fokozatosan közeledik a káosz pillanatához, akkor *onnan csak úgy tud egy magasabb fejlődési szintre lépni, ha képes gondolkodását megváltoztatni, egy magasabb szintű tudatosságot elérni.* Tehát a káosz az emberi közösségekben egyfajta jelzés arra, hogy itt az ideje másképpen gondolkodni, és azt, amit eddig egy adott, megszokott módon csináltunk, a jövőben bizony másképpen kell csinálni.

Ez a felismerés ma szerencsére egyre több emberben jelenik meg, és igen sokan jutnak azonos eredményre függetlenül attól, hogy a közelgő káosz ma észlelhető jelzéseit ők miként is értelmezik. A nagyobb problémát számunkra ma az jelenti, hogyan is alakítsuk át gondolkodásunkat és milyen lehet az a társadalmi, szociális forma, melyet az új tudatossággal majd ki kell alakítani. Ezért a következőkben egy rövid történelmi áttekintésre hívom a kedves olvasót, abban a reményben, hogy ennek során erre a kérdésre is választ kapunk.

Történelmi áttekintés

Az eddigiekből tehát azt látjuk, hogy az emberiség előtt álló káospont nem egy sorcsapás következménye vagy nem a régóta megjövendölt világvége elérése, hanem a fejlődésnek egy természetes állapota, egy olyan próbatétel vagy kihívás, melyben egy adott tudatossági szintről egy újabb, magasabb szintre kell lépnünk. Ahhoz azonban, hogy az emberiség képes legyen megváltoztatni gondolkodását, tudnunk kellene, milyen is lehet ez az új tudatosság és milyen szociális formák tartoznak hozzá a következő fejlődési fokozaton. Különösen fontos ez a kérdés azért is, mert a hatalom mai birtokosai nagy előszeretettel sulykolják az emberekbe azt a tévhitet, hogy a kapitalista piacgazdasággal elérkeztünk a létező társadalmak legjobbjához, a kommunizmus bukásával győzött a jobbik, és most már ez az idők végtelenségéig így is fog maradni. Egyetlen feladatunk ennek a rendszernek az állandó javíthatása, amit persze csak az ő irányításuk alatt lehet megtenni.

Pedig a ma érzlelhető krízis és válságjelenségek éppen ennek az ellenkezőjét próbálják jelezni a számunkra. A ma tapasztalható káoszjelenségek ugyanis a jelenlegi hierarchikus hatalmi rendszerből **egy újfajta közösségi rendszerbe való átalakulás szükségességét jelzik a világnak** és ha felismerjük, hogy ez a jövő, mert az emberiség fejlődése ebbe az irányba mutat, akkor elkerülhetjük a szétesést. Amennyiben nem tudunk egy újfajta társadalmi berendezkedést megvalósítani, akkor a káosz és az azt követő krízishelyzet fog megtanítani minket arra, amit egyébként saját belátásunkból is felfedezhettünk volna.

Persze egy ilyen tudati váltás egy rendkívül nehéz és bonyolult folyamat, hiszen elég csak végiggondolnunk, hogy az embert a történelmi idők több ezer évén keresztül mindig hierarchikus berendezkedésű szociális tér kísérte végig, és így nem is csodálkozhatunk el azon, hogy ez ennyire mélyen belénk ivódott, és ennyire mély gyökerei vannak bennünk. Az ősi időktől kezdve az emberek felett mindig állt valaki, egy király, egy császár, egy pártvezér,

aki uralkodott népe felett, és az emberek életét, cselekedeteit uralkodójuk utasításai határozták meg sok-sok ezer éven át.

Ma viszont olyan átalakulás előtt állunk, melyben ez a sokezer éves megszokás egy új tudatosságból fakadóan megszűnik és valami más váltja fel. Miért éppen most következik a hatalmi viszonyok átrendeződése és éppen olyan módon, amiről eddig beszéltem, azt egy rövid történelmi visszapillantásból bárki azonnal maga is láthatja. Elég csak az emberi társadalmi fejlődés jelentősebb állomásait megvizsgálni, és az összefüggés mindenki számára nyilvánvaló lesz.

Ha visszamegyünk az ősi indiai kultúrához és megnézzük a kasztrendszert, akkor az látjuk, hogy az indiai társadalom három hatalmi szintből állt:

1. A papság, Brahma főisten szolgálói voltak legfelül, ők alkották a legfelső hatalmi szintet, ők voltak a szellem emberei, akik isteni legitimációjuk révén tudták, mi a jó az embereknek, a népüknek, és ezért meg is mondták nekik, hogy mit és hogyan kell csinálni.
2. Alattuk közvetlenül a katonák, főurak és nemesek álltak, akik Visnu, a „karbantartás” istenének szolgálói voltak, és ők alkották a második hatalmi szintet, ők a fentről érkező parancsok végrehajtását követték és ellenőrizték, azaz mintegy összekapcsolták a felsőbb hatalmi szintet az alsóval.
3. Végül lenn éltek és dolgoztak a kézművesek, parasztok, akik Siva, a „rombolás” Istenének szolgálói voltak, és mint a legalsó szint, a termelőmunkát végezték.

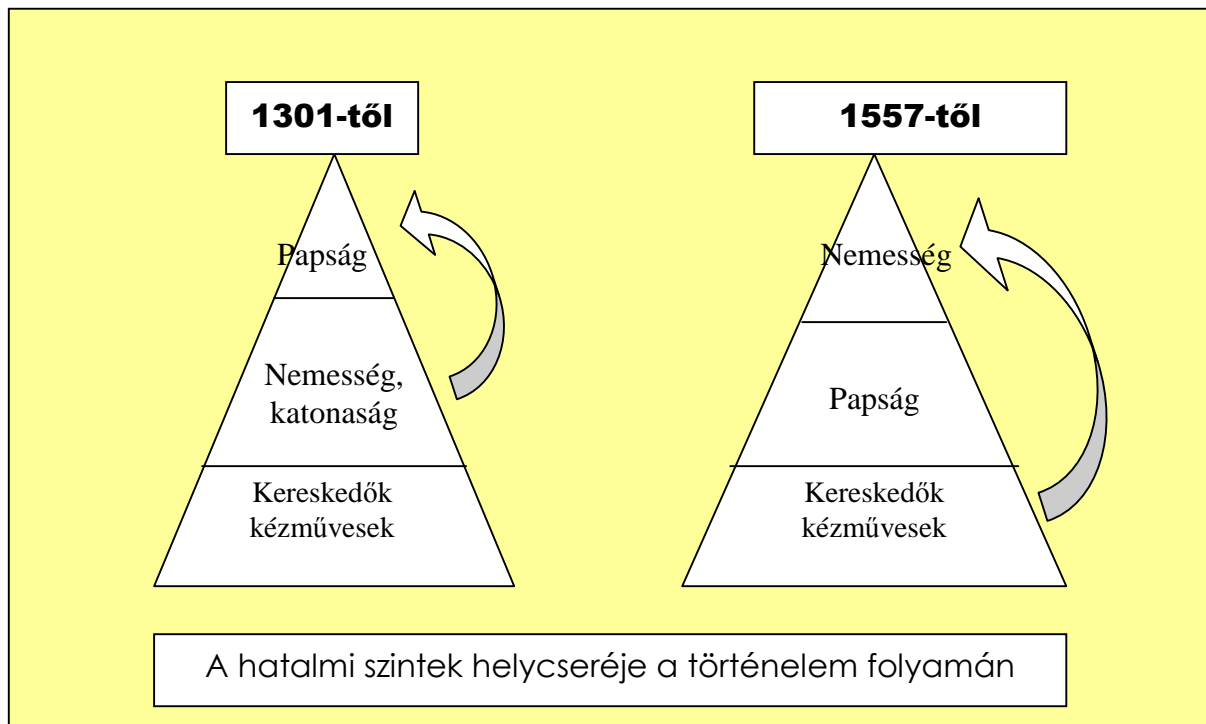
Volt még egy kaszt, az érinthetetlenek kasztja, akik a jogfosztottak voltak, és mint ilyenek, a hatalmi játszmákban nem volt semmiféle szerepük.

Ha továbbhaladunk a történelemben, és a társadalom megosztását vizsgáljuk hatalmi szempontból, akkor azt láthatjuk, hogy ez a hármasság, a feladatok és felelőségek ilyen formában történő megosztása az emberiség egész eddigi történetét végigkísérte. Hiszen Egyiptomban az Istent megtestesítő fáraó és körülötte a papság ült a hierarchia csúcsán, alatta pedig a hivatalnokok és a katonaság gondoskodott a rendszer működéséről, a fentről érkező utasítások végrehajtásáról. Legalul pedig a kézművesek, kereskedők és parasztemberek tömege volt található. Természetesen itt is jelen vannak a jogfosztott tömegek, ők a rabszolgák. Ez a hierarchikus felépítés jelenik meg a Római Birodalomban is, ahol bár a császár volt a csúcson, és legitimációját az adta, hogy ő volt az Isten és az egyház feje is, és pontosan úgy mint korábban, itt is megtalálható volt a már ismert három szint. Aztán Kr. után 313-tól kezdődően a kereszténység hatalomra jutásával a hierarchia csúcsára a pápa került, ezért hosszú időn keresztül a katolikus egyház feje, a pápa nevezte ki még a keresztény uralkodókat is. Ez a hierarchikus hatalmi forma – felül a szellem emberei, középen a nemesek és katonák, legalul pedig a kereskedők, kézművesek - az emberiség akkori tudati állapotának teljes mértékben megfelelt, azaz korszerű volt.

Az emberiség fejlődésével együtt a második hatalmi szint mindinkább igyekezett kibújni a hatalom ellenőrzése alól és folyamatosan megtett mindent annak érdekében, hogy ő kerekedjen felül. Számos ilyen próbálkozást ismerünk a történelemből, de a sikerhez hosszú időre volt szükség. A második hatalmi szint hatalomátvétele 1301-ben indult amikor Szép Fülöp francia király a hatalmi harcban legyőzte a pápát és a történelemből jól ismert „Avignoni fogságba” vetette és két évszázad után véglegessé akkor vált, amikor 1555-ben a birodalmi gyűlés Augsburgban kimondja a híres tételt: Cuius regio eius religio (Akié a föld,

azé a vallás) és gyakorlatilag azé a hatalom. Ezzel a második réteg hatalomátvétele befejeződött, a helycsere megtörtént, a csúcsra a második szint került, miközben most már alattuk de velük szoros szövetségben továbbra is ott volt a papság és most összefogva uralkodtak a harmadik szint a kézművesek, kereskedők rétege, ill. a legalul található és jogfosztott, helyhez kötött jobbágyok tömege felett.

Ez a hatalmi váltás azonban nem okozott semmiféle minőségi változást a hatalom gyakorlásának formájában, hiszen a nemesség továbbra is a régi, addig használt hierarchikus rendszerben gyakorolta hatalmát, ami akkor még mindig időszerű, és az ember akkori tudati állapotának megfelelő szociális forma volt.

E váltással a hatalmi piramis átrendeződése természetesen nem állt meg, a harmadik hatalmi szint képviselői is egyre több részt kértek a hatalomból. Ez a törekvés az után erősödött fel különösen, amikor a kereskedelem fellendülésével néhány kereskedő kezében óriási vagyonok halmozódtak fel, és a felvilágosodás megnyitotta az önálló gondolkodás lehetőségét az egyszerű emberek előtt is. Bár a történelemből már az 1300 előtti időkből is ismerünk olyan kísérleteket, melynek során a jómódú kereskedők a hatalom átvételével próbálkoztak, de a tényleges váltsához még várniuk kellett. Csak 1557-ben, amikor Luther - a történelem során először - engedélyezte a pénz kamatra való kölcsönzését, csak akkor kezdődött meg a harmadik réteg, a gazdag kereskedők és pénzemberek fokozatos hatalomátvétele, s ez végül az ipari forradalommal teljesült ki. Ám amiként az első hatalmi helycsere, ez is csak egy hierarchikus és bürokratikus társadalmi berendezkedéshez vezetett, és ebben élünk mind a mai napig. Sőt, minden híresztelés és propaganda ellenére ebben a mai rendszerben is ott élnek tömegesen a hierarchia alján a jogfosztott, de már egyre inkább öntudatukra ébredő emberek. Kik ők? Természetesen a civil társadalom hatalmas tömegei, akik számára ma már nem kielégítő a hatalom gyakorlásának ez a beteg, a XXI. századi ember

tudati fejlődése szempontjából időszerűtlen formája, amiben eddig több ezer éven keresztül éltek.

Tehát azt látjuk, hogy az ember hatalomhoz való viszonya és a hatalom gyakorlásával kapcsolatos gondolkodása az évszázadok során nem sokat változott, ami egy bizonyos ideig nem is okozott problémát, de ma, amikor a harmadik hatalmi szint uralkodásának hierarchikus formája már nem nevezhető sem időszerűnek, sem pedig jogosnak, szükségessé vált e tudatosság átalakítása és egy magasabb szintre való emelése. Ez a változás pontosan egybe esik azzal, hogy az emberiség elérkezett a negyedik szint hatalomátvételének küszöbére, ami önmagában az előbb vázolt történelmi folyamatok tükrében nem is olyan meglepő. A történelem folyamán számos hatalomátvételi kísérlet zajlott már le, a rabszolgalázadásoktól a parasztlázadásokig, természetesen sikertelenül. Valódi sikerre csak most lehet számítani, mert mára a civil társadalom tömegeinek tudatossága egy olyan fokot ért el, mely lehetővé teszi a társadalmi berendezkedésről és a hatalmi struktúráról való teljesen új gondolkodást.

Ugyanakkor ennek az elkövetkező hatalmi váltásnak van még egy lényeges kihívása. Mégpedig az, hogy a történelem során több ezer évig a hatalmi hierarchia alján élő embertömegeknek a jövőben egy olyan újfajta hatalmi struktúrát kell megvalósítaniuk, ami eddig a történelemben nem létezett, és a negyedik réteg - a civil társadalom - hatalomra kerülésével az eddigi hierarchikus hatalmi berendezkedést egy az emberből fakadó új szociális formának kell felváltania. Ehhez az új jövőhöz és a hatalmi váltáshoz az szükséges, hogy a civil társadalmat alkotó embertömegek képesek legyenek tudati fejlődésükben odáig eljutni, hogy belássák: a ma ismert társadalmi és szociális formákon túl vannak még új, eddig kevésbé ismert társadalmi formák, olyanok, melyek alkalmasak a jövőnek eképpen történő megformálására. Ez pedig többek között abban is különbözik az eddigiektől, hogy ezeket az új formákat a hatalom új birtokosainak kell - a saját tudatosságukkal - létrehozni, senki sem fogja sem elrendelni, sem pedig helyettük bevezetni.

Egyszerűbben fogalmazva: a régi gondolkodás szerinti hierarchikus hatalmi modell helyébe, mely a hatalomban lévő személyek egyéni hatalmi élményére épült, *egy olyan új tudatosságot kell kialakítani, amelyből kibontakozó társadalmi és szociális formák az önszervező és szabad közösségek önkéntes társulására és az emberek szabadságélményére épülnek.*

Persze az ezer évekig tartó hierarchikus hatás és az abból, az emberekben keletkezett lenyomat elég erős ahhoz, hogy ezt a tudati váltást megnehezítse, sőt, van még néhány igen komoly akadály is, ami a negyedik szféra hatalomátvételét tovább nehezíti. Azok, akik a gazdasági vállalkozások elméleti kérdéseivel foglalkoznak, bizonyára jól ismerik F. W. Taylor nevét, aki Scientific Management nevű elméletével lényegében az előzőekben ismertetett hierarchikus modellt vezette be a gazdasági vállalkozások területére. Ez a modell, bár történelmileg a bevezetés pillanatában már korszerűtlen volt, a gazdaság fejlődéséhez azonban nagy mértékben hozzájárult. Taylor elmélete alapján az 1900-as évek kezdetétől az ipari termelési folyamatokat szétbontották, és önálló részlegeket hoztak létre az egyes feladatok ellátására, mely részlegekben az oda leginkább illő és képességeik tekintetében megfelelő emberek dolgoztak. Ennek aztán az lett az eredménye, hogy rövid idő alatt a vállalkozásokban

- önálló tervező részlegek jöttek létre, melyekben a szellemi potenciál legjava helyezkedett el, és itt terveztek meg mindent, ami a vállalatnál történt, a

folyamatokat, a termékeket, a pénzügyeket, stb.; - vagyis a hierarchia csúcsán kialakult a szellemi elit,

- a még fellelhető, de már gyengébb képességekkel rendelkező emberekkel önálló és teljesen független ellenőrző részlegeket hoztak létre, amelyek kizárólag az ellenőrzés funkcióját látták el;
- végül pedig a termelésben a legkevésbé képzett és olcsó munkaerővel dolgoztattak. Ezen a szinten tökéletesen megvalósult az az idea, hogy az ember egy gép, esetleg egy gépet pótló alkatrész, aki, ha a rendszer részévé teszik és megfelelő utasításokat adnak neki, csak akkor tud dolgozni.

A taylori modellben jól felismerhető ugyanaz a három szint, amit a történelmi áttekintésben már láttunk, sőt, ugyanaz volt a három hatalmi szint feladata a történelem során is, amit Taylor javaslatára a XX. század elején az ipari vállalatoknál bevezettek. Viszont mára ez az elmélet, amely akkor a termelési folyamatok kialakítását és az embereknek a termelési folyamatokba való zökkenőmentes beilleszkedését segítette elő, már a gazdasági vállalkozások világában is elavulttá vált. A társadalmi folyamatoknak és az ipari termelés modelljének ez az azonossága pedig megtévesztően hat ma az emberekre, hiszen a hatalom mindkét helyen fentről lefelé áramlik, és ezért az emberek úgy gondolhatják, hogy ez az egyetlen lehetséges megoldás új hatalmi struktúrák kiépítésekor is.

Tehát ma az emberek mind a gazdaságban, mind pedig a politikában egy olyan modellben élnek és dolgoznak, mely időszerűtlen, és azok is, akik ezzel a gondolkodással nem szimpatizálnak, illetve akik nem ismerik Taylor elméletét, ma mégis ennek a gondolkodásnak a hatása alatt állnak. Csak érdekességként jegyzem meg, hogy a valamikori kommunista tömb országokban élők még ennél is nehezebb helyzetben vannak, mert a kommunista hatalom a legtökéletesebb taylori rendszert valósította meg, felismerve az abban rejlő hatalmi előnyöket. Így ezeknek az országoknak a polgárai még egy más formáját is megélhették és megismerhették ennek a hierarchikus gondolkodásnak.

Egy másik és igen súlyos akadály a fejlődés útjában, hogy igen sokan – akik egyéni fejlődésükben egy kicsit lemaradtak vagy más egyéni érdekek őket ebben érdekeltté teszik - mindent megtesznek annak érdekében, hogy a régi hierarchikus szociális formák továbbra is fennmaradjanak és nem csak politikai körökben, hanem civil és szellemi közösségekben is igyekeznek a hierarchikus formákat a lehető legjobban és leghosszabb időre konzerválni. Ez persze a változást megállítani nem tudja, csak megnehezítheti vagy késleltetheti az átmenetet.

A hatalom átalakulása – az akarat misztériuma

Az eddigiekben megfogalmazottak és a történelmi összefüggésekből levont következtetések alapján azt mondhatjuk, hogy az emberiség fejlődésének iránya az emberi tudatosság fejlődése irányába mutat. Ezen a fejlődési úton most mutatkozó káospont tulajdonképpen egy olyan tudati változás előjele, amelynek során a hierarchikus hatalmi rendszerek felől az önszervező és szabad közösségek önkéntes társulása irányába kell az emberiségnek tovább lépnie. Ez a változás megmutatkozik már számos hétköznapi és egyszerű dologban is, így elég ha megnézzük, milyen mentalitású gyerekek születnek ma közénk, és ha valaki körülnéz a maga ismeretségi körében, azonnal látja azt a tényt, hogy napjainkban az önmagára ébredő

és a szabadságra született fiatal emberek száma rohamosan nő, miközben azoknak a száma, akiknek szükségük van az irányításra, fokozatosan csökken.

A fejlődés, vagyis a hierarchiákból a szabad közösségek önkéntes társulása irányába való átmenet során tehát nem egyszerűen a hatalom újraelosztásáról van szó, hanem átalakul maga a hatalom gyakorlása és a szociális formák is. Az eddig ismert hierarchikus hatalmi rendszerek az abban felül lévő hatalmi élményére épültek, ami azon alapult, hogy a vezető kielégülést nyerhetett abból, hogy akarát az alája rendelt és a rangsorban utána következő emberek megvalósították. Mivel ez a hatalom ellenőrizni és megtörni akar, legázolni és leigázni másokat, ebből az akarati erőből hiányzik a helyes morális motiváció. Ebből következik, hogy a hatalom gyakorlásának ez a mai formája egy rossz irányú akarat kifejezője. A hierarchikus hatalom ugyanis a másik ember - az alsó hatalmi szinteken élők és dolgozók - akarát akarja megtörni, miközben a lent élők frusztrációt vagy kielégülést élnek meg aszerint, hogy a vezetők által képviselt dologgal azonosulni tudtak-e vagy sem, és hogy a hatalmi hierarchiák jutalom - büntetés játékába be tudnak-e kapcsolódni vagy sem.

Ezzel szemben az új tudatosság alapján kialakuló szabad közösségekben és az általuk létrehozott szociális formákban a hatalom élményének helyébe egyfajta közösségi élmény lép, amikor a közösség tagjai a közösen hozott elhatározásokat és megállapodásokat valósítják meg. ***A kielégülést az emberek ekkor nem a hatalom gyakorlásában, hanem a közösen megfogalmazott feladat és a hozzá kapcsolódó munka szeretetében találják meg.***

Amíg tehát a hierarchikus felépítésű hatalmi társadalomban az egyének akarata élt a közösségben, úgy a jövő önszerveződésre épülő közösségi társadalmának társulásaiban egy olyan együttes akarat hathat majd, mely a résztvevő emberek szabad szellemi életéből ered. A tudatosságnak erre a fokára eljutott ember képes önmaga felett gyakorolt hatalmával úgy élni, hogy a másik iránt érzett bizalom által saját akarát visszafogja, és ezáltal egy olyan teret hoz létre, amelyben társa szabadon megvalósíthatja akarát. Tehát a hatalom önmagában nem rossz, ha az ember önmaga és nem mások felett gyakorolja! Ekkor ugyanis az ember képessé válik arra, hogy saját sorsát a kezébe vegye, amiben a világhoz való viszonyát, a szociális életét, és a környezetét formálni tudja, de már nem mások kárára. Ezen a fokon az ember alkalmassá válik egy újfajta szociális megértés kialakítására – ami csak a hatalomtól mentes szociális formákban valósítható meg – és egyéni felelősségének felismerésére mindazokban a dolgokban, amelyek körülveszik, és hajlandó lesz ezt a felelősséget fel is vállalni és ennek következtében tenni is. Ekkor a kultúra, a politika és a gazdaság a felelősségüket felismert és felvállalt emberek belső bátorságából és erőiből táplálkozik majd. Ehhez fel kell ismerni, hogy a mai ember felelőssége a mindennapok apró dolgaiban, a mindennapi élet tetteiben rejlik, ott, ahol találkozik, összeütközik más emberek tetteivel: a hivatalokban, a vállalatoknál, a közlekedésben, a családban, az iskolában. Vagyis az élet minden területén és minden pillanatában vizsgálunk, és vizsgáljuk bizalmunk ereje is és a mi felelősségünk, hogy kialakítjuk, létrehozuk-e azt a tudatosságot, ami elvezet erre a magasabb szintre vagy sem.

Ugyanakkor a hierarchikus struktúrák az új társadalmi formákban is fennmaradhatnak, de csak olyan helyeken, ahol azok indokoltak, például a termelési folyamatok igénylik őket. Máshol viszont a nyílt és szabad közösségek struktúráját fogják az emberek minden bizonnyal előnyben részesíteni, és nem csupán azért, mert az hatékonyabb, hanem azért is,

mert ezek megteremtik a megfelelő talajt a szabad emberek közötti szabad véleménycserehez. Ez azért lényeges, mert **a kommunikáció a társadalom egyetlen gyógyító ereje**, de valódi kommunikáció csak egyenrangú emberek között lehetséges. Persze ez fordítva is igaz: valódi egyenlőség is csak ott lehetséges, ahol mindenki mindenkivel szabadon kommunikálhat, hierarchiateremtő és embert embertől elválasztó erők és hatóságok nélkül.

Egyáltalán lehetséges egy ilyen társadalmi rendszer? – teheti fel joggal a kérdést az olvasó. Határozottan állítom, hogy igen, és nem is olyan nehéz elképzelni. Elég ha egyszerűen az élő szervezetek működésére gondolunk, mert amint az élő organizmus minden sejtje és szerve pontosan tudja, hogy mi a feladata és miként kell együttműködni a többiekkel, anélkül, hogy erre bárhonnán is utasítást vagy parancsot kapna, pontosan ilyen módon kapcsolódnak majd egymáshoz a jövő világpolgárai és közösségeik is. Minden ember tudni fogja, hogy mi is az a cselekedet, mely — miközben közössége javára van, — nem okoz kárt másoknak. A tudatosságnak ezen a szintjén az embereknek nincsen szükségük felsőbb utasításokra, parancsokra, mert bennük egy olyan új morális képesség alakul ki, amely a külső kényszer szükségét feleslegessé teszi.

Határozottan állítom, hogy egy, az emberből fakadó és egészségesen kialakított szociális formában, társadalomban, lehetőség van arra, hogy az ember mindhárom szintjét — gondolatait, érzéseit és akaratát — oly módon alakítsa, és dolgozza át, hogy ezáltal újfajta szociális képessége alakuljon ki, mely aztán alkalmas a szociális szféra gyógyítására és a fentiekben leírt módon való működtetésére. *A tudati fejlődés során a közeli jövőben így az ember képessé válik arra, hogy saját, szabad akaratából a rendelkezésére álló összes lehetőség közül csak azokat használja fel és hajtsa végre, melyek környezete és embertársai javára szolgálnak.* A tudati fejlődés tehát az emberi kapcsolatokban is megmutatkozik majd és ez egy új emberi képesség megjelenéséhez vezet, aminek segítségével az ember képessé válik az emberi kapcsolatokon belül olyan cselekedetek végrehajtására, melyek az ő egyéni meglátása szerint helyesek és szükségesek, de közben a többi embert nem károsítják, szabadságát nem korlátozzák. Végső soron, így az ember a *szociális szféra művésze*vé fog válni.

A hármas tagozódás

A fejlődés záloga annak tudatosítása, hogy az a társadalmi berendezkedés, amiben ma élünk nem az utolsó, mert bizony állnak még előttünk, most esetleg furcsának vagy idegennek tűnő, de még a jövőbeli megvalósulásra váró társadalmi formák. Így van ez annak ellenére, hogy a hatalom jelenlegi birtokosai minden erővel igyekeznek belénk sulykolni, ill. azt a látszatot kelteni, hogy változtatni már nem lehet, ez a lehető legjobb és legalkalmasabb rendszer amiben ma élünk és már csak ennek a javítgatásával lehet előbbre jutni. Miközben pedig a jövő szociális formái azt várják a tudatossá váló embertől, hogy tegye őket megismerése fókuszába és akaratának koncentrálásával tegyen a megvalósításukért. Ugyanis a jövőben nem lesz sem isteni legitimációval rendelkező, sem pedig ilyennel nem rendelkező hatalom, aki az ember helyett megteszi azt, amit most neki kell — saját belső erői felhasználásával — megtennie. Míg a hatalom eddig mindig felülről húzta rá a társadalomra azt a formát, ami az ember akkori tudatosságának megfelelt, addig most ennek a „kényelmes” helyzetnek vége és ezután csak az emberből belülről induló és tudatosságán alapuló felismerés lesz képes a jövő új szociális formáit kialakítani.

Ezért az a rendszer, ami a közeljövőben meg fog valósulni, az emberből indul ki és az egészségesen működő emberi szervezet minőségeit valósítja meg a társadalmi berendezkedés során is, ezért az ezzel foglalkozó szakemberek – a következőkben a holland Lex Boss gondolatai alapján mutatom be ezt a kérdést – *hármás tagozódású* társadalmi berendezkedésről beszélnek. Bár maga a hármás tagozódású szociális forma, mint a társadalmi berendezkedés lehetséges alternatívája viszonylag új, a hozzá tartozó minőségeket mégis már 1789 óta ismerjük. Ugyanis ekkor, a francia forradalom idején, a barikádokon hangzott fel először a hármás jelszó: **„szabadság, egyenlőség, testvériség”**, amelyik az egészséges – és így három részből álló – társadalom által megvalósítandó minőségeket tartalmazza. Sajnos azt már nem tudták és a mai napig sokan nem is tudják, hogy hogyan kell ezt a három minőséget megfelelő módon úgy összekötni az emberrel és az emberi közösségekkel, hogy abból valóban egészséges szociális formák alakulhassanak ki, mert nem tudták felismerni, hogy az egyes minőségeket a társadalom melyik területen kell megvalósítani. Ezáltal a felismerésekből a mai napig nem jöhetett létre olyan jövőkép, amely alapján az emberek valódi, konkrét tennivalókat fogalmazhattak volna meg maguknak a társadalmi rend átforgalmazására vonatkozóan.

Pedig ha jól végiggondoljuk, akkor szinte magától adódik, hogy **a szabadság minőségéből** kell az ember és közösségei *szellemi életének* táplálkoznia, és olyannak kell lennie, hogy mindenki, aki részt vesz benne, az szabadnak érezze magát és szabadon gondolkodhasson. Ez persze azt is jelenti, hogy mindenhol ahol az emberek a saját egyéni képességüket akarják más emberek javára termékennyé tenni, ott a gondolkodás és az ellenvélemények korlátozása és hatalom minden módja és formája a képességek kibontakoztatását fogja rontani és ezáltal a szellemi élet gyengüléséhez fog vezetni.

Hasonlóképpen adódik, hogy az **egyenlőség minőségéből** kell az embereknek az egymás iránti *jogok és kötelességek* szabályozását megoldani. Ez azt jelenti, hogy egy emberi közösségben a jogokban, a kötelességekben és az információhoz való jogban is mindenki egyenlő. Miután így a jogi szférában minden ember egyenlő, ezért minden olyan törekvés, amellyel a hatalomból fakadó egyenlőtlenséget, diszkriminációt vagy előjogokat valósítanak meg, vagy akarnak bevezetni, az károsítja a szociális szféra fejlődését.

Végül a **testvériség minőségéből** kell a *gazdasági szférát* berendezni, ami azt jelenti, hogy a gazdaságban megtermelt áruknak és szolgáltatásoknak a másik ember valódi és reális igényeit kell kielégíteniük. Ez a minőség, amit akkor testvériségnek neveztek, más szavakkal megfogalmazva azt jelenti, hogy nem származhat hasznom olyan dolgokból, amiből másnak kára származik. Ezért annak a kérdésnek vagy problémának, amit a gazdasági szféra megold, mindig a másik emberrel, az ő igényeivel kell kapcsolatosnak lennie. Minden olyan esetben, amikor a gazdaságban a többi ember iránti érdeklődés helyébe a saját haszon lesése lép, a gazdasági szféra egészségét károsítjuk meg.

Az előbbieken felsorolt három minőségre azonban nem csak az jellemző, hogy megvalósulásuk esetén gyógyító módon hatnak a szociális formák, az emberi közösségek fejlődésére, hanem az is, hogy ha a fentiekben ismertetett minőségeket rossz területeken alkalmazzák vagy nem veszik figyelembe, hogy melyik minőség melyik területre érvényes, akkor az egyébként gyógyító erők pusztító erőkké alakulnak át és megsemmisítő módon hatnak a szociális szférákban. Sajátságos módon mi magyarok ebből a pusztító erőből már

kettőt megtapasztalhattunk. Mert a szocializmusnak nevezett társadalmi formában az egyenlőség minőségét akarták mindhárom területen érvényesíteni, és akkor azt láttuk és tapasztaltuk, hogy

- o a szellemi életben a bürokratizálódás, a szellemi munka ellaposodása és az elidegenedés jelenik meg,
- o míg a gazdasági életben megjelenik a pazarlás és az igényeket nem tudják többé megfelelő módon kielégíteni
- o és természetesen egy ily módon beteg társadalomban nem lehet és így aztán nem is volt valódi egyenlőség a jogi területen sem.

Ugyanakkor éppen most tapasztaljuk meg azt, hogy mi történik akkor, ha a szabadság minőségét akarjuk mindhárom területen megvalósítani. Most pedig azt látjuk, hogy

- o a jogi területen ez oda vezet, hogy a területre egyre inkább az önkény és a jogfosztottság lesz a jellemző, és mindenki azt teheti a másikkal, amit akar,
- o ha pedig ugyanez az erő a gazdasági területen is hat, akkor a féktelen liberalizmus jelenik meg, mind a termelői, mind pedig a fogyasztói oldalon,
- o miközben a szellemi területen már nem a szabadság, hanem a szabadosság van jelen.

Nagyon remélem, hogy egy harmadik kísérletnek már nem leszünk az áldozatai, mert ha az eddigi sikertelenségek után egyesek mégis a testvériség minőségét akarnánk mindhárom területen érvényesíteni, akkor sajnos azt tapasztalnánk, hogy

- o a jogi szférában ez a minőség, mint politikai és polarizáló erő fog hatni,
- o a szellemi szférában pedig a színtelen gondolkodás és az irreális kompromisszumok jelennek meg általa
- o és egy ilyen rendszerben a gazdaság sem lesz képes eredeti feladatának megfelelni.

Az előzőekben említett zsákutcákat véleményem szerint csak a *hármasságú társadalmi modell* kialakításával lehet elkerülni, mert ez a szociális forma az emberből és az ember hármasság felépítéséből indul ki és az előzőekben említett három minőséget a maga helyén érvényesíti. Ez a modell e mellett egy olyan társadalmi formát ad, amelynek **nincs uralkodó központja**, sem egy koordináló állam, sem pedig felülre helyezett szellemi elit formájában. Olyan szociális formáról van itt szó, amelyben három, nagyrészt önálló alrendszer, működési terület kölcsönösen egymáshoz kapcsolódva tartja fenn az egyensúlyt. Ezek az alrendszerek az emberi gondolkodás – érzés – akarat hármasságnak megfelelően a következők:

1. egy önmagát fenntartó és irányító **szabad szellemi élet**, amelyben az emberek azért dolgoznak együtt, hogy képességeiket a társadalom és embertársaik javára gyümölcsöztessék, és amely megteremti azokat a körülményeket, melyek biztosítják az emberek számára, hogy képességeiket szabadon és a lehető legjobban kibontakoztathassák;
2. egy önmagát fenntartó és irányító, de minden szavazóképes polgár által elfogadott és az **egyenlőségen alapuló jogélet**, ami mindenütt megjelenik, ahol az emberek egymással megbeszéléseket, megállapodásokat, szabályokat vagy törvényeket alkotnak, illetőleg szegnek meg - legyen szó akár az együttes szellemi munka megszervezéséről, a társadalmi együttélés kérdéseiről vagy a gazdasági élet szabályozásáról;

3. egy önmagát fenntartó és irányító, **testvériségen alapuló gazdasági élet**, aminek csak a gyártással, az áruforgalommal és az értékesítéssel van dolga, a feladata pedig abból áll, hogy a testvériség minőségének mindenkori szem előtt tartásával kielégítse az emberek reális igényeit.

Ennek a munkának nem célja egy új társadalmi berendezkedés, szociális forma részletes tárgyalása, csupán annak a bemutatására vállalkoztam, hogy vannak még olyan megvalósításra váró szociális formák, melyek az eddiginél jobban illeszkednek az emberhez, annak jövőbeli tudati állapotához és az eddigiéknél hatékonyabban biztosítják az egészséges társadalmi működés lehetőségét.

Ennek az új szociális formának van még néhány figyelemre méltó tulajdonsága. Egyfelől olyan egyszerű, hogy minden ember könnyen, nehézségek nélkül meg tudja érteni, másfelől az embereknek teljesen szabad kezet enged. Az a kép, amit most felrajzoltam róla, teljesen összhangban van a tudatossá és szabaddá váló emberrel és annak törekvéseivel, ugyanis nem rögzít semmiféle normatívákat, nem ad programokat, vagy mindenhol használható struktúrákat és nem sorolja fel a tennivalókat. Mindössze annyit hoz a mai emberek tudomására, hogy a XXI. században már nem lehet akárhogyan cselekedni, mert **ma minden tettünknek jól meghatározható és mindenki által megismerhető következménye van.**

A társulások, mint a gazdasági élet intézményei

Annak érdekében, hogy egy támpontot adjak a tisztelt olvasónak arról, hogy a jövő új társadalmi formáiban hogyan élünk vagy dolgozunk majd, a következőkben egy kép erejéig bemutatom, milyen is lehet a jövőben a tudatossá váló ember által működtetett gazdasági szféra. Azt kívánom érzékeltetni, hogy amikor a jövőben mint fogyasztó, vagy mint termelő, vagy pedig mint kereskedő ezen a színpadon megjelenünk, akkor hogyan fogunk viselkedni vagy cselekedni. Ahhoz, hogy erre a kérdésre választ tudjunk adni, a gazdasági folyamatok három területének jövőbeli alapkérdését kell először megfogalmaznunk, és a VEVŐ, a KERESKEDŐ és a TERMELŐ választ megkeresnünk.

Először nézzük a dolgot az igények felmerülésének oldaláról, azaz a **VEVŐ** oldaláról. A tudatosságának egy magasabb szintjén álló vevő esetében az alapkérdés, mely cselekedeteit a jövőben meghatározza majd, a következő lesz: „Mit is jelent a világ, az emberek és a természet számára az, ha én az igényeimet ki akarom elégíteni? Ki és mi fog részt venni abban a folyamatban, amivel az igényeimet kielégítem? Milyen mozgásokat hozok létre az elhatározásommal?” Ha más szavakkal akarjuk megfogalmazni e kérdéseket, akkor a vevők a jövőben azt akarják majd megtudni, mielőtt bármit is vásárolnak, hogy ha az igényeik kielégítésének szabadságát, mint jót vesszük, akkor ezt a szabadságot hogyan tudják az emberi tudatossággal összekötni.

A termelés és fogyasztás között közvetítő szféra, azaz a **KERESKEDŐ** esetében az új tudatosság alapján feltett kérdés így hangzik: „Ha felismerek valahol egy igényt, akkor hol és hogyan találom meg azokat az embereket, akik mint termelők ezt az igényt ki is tudják elégíteni? Hogyan lehet a fogyasztás és termelés folyamatosan változó két pólusa között az

egyensúlyt létrehozni és fenntartani?” E kérdésekre adott válaszokat a kereskedőnek kell megkeresnie, hogy az igények és az ajánlatok közötti összhangot létrehozza.

A **TEMELŐ** oldaláról nézve a dolgot, az alapkérdés a jövőben olyan formában merül majd fel, hogy „miként tudom én, mint termelő megtudni: milyen árukból vagy szolgáltatásokból lesz tényleges igény? Hogyan tudom meg, mit fognak az emberek valójában felhasználni és ez az igény az idő múlásával hogyan fog alakulni?” Az erre adott válaszok azért fontosak, mert ehhez fogja majd termelését hozzáigazítani.

A régmúlt történelmi időkben erre a három kérdésre a megfelelő válasz megadása még nem volt probléma, hiszen akkor a termelés és fogyasztás, de még a kereskedelem is sokáig kis közösségeken belül zajlott le, ezáltal a gazdasági folyamatok három résztvevője között szoros és rendszeres kapcsolat volt. Ez a kapcsolat pedig a fent vázolt kérdésekre a válaszokat mindhárom résztvevő számára mindig meg is adta. Aztán a technikai és ipari forradalom által megváltoztatott körülmények között ez a természetes információáramlás sajnos már megszűnt, mert bár a technikai fejlődés látszólag közelebb hozta az embereket, de valójában az igen magas szintet elérő munkamegosztás és a globalizáció pontosan ennek az ellenkezőjét, az emberek egymástól való eltávolodását és egymástól ill. közösségeiktől való végzetes elszakadását okozza. Természetes információáramlás híján aztán az ipari termelés és a modern gazdaság többféle – és természetesen a hierarchikus modellre épülő – válasszal próbálkozott, melyekből mi itt Magyarországon, mint tudjuk, kétfélet személyesen meg is ismerhettünk, de ezek sajnos nem voltak képesek kielégítő választ adni a problémára.

Ha most egy pillanatra elvonatkoztatunk a tervgazdálkodás és a kapitalista piacgazdaság megtapasztalt jellemzőitől és megpróbálunk egy közös vonást keresni az eddig ismert két rendszerben, akkor azt találjuk, hogy a közös a kettőben témánk szempontjából az, hogy mindkettő úgy kezeli a fogyasztót, mint valamit, ami adottság, ami azért van, hogy a gyártóknak és a kereskedőknek legyen kinek eladniuk a megtermelt árut. Az ember, illetve azok az embercsoportok, akik a gazdaság egész körforgást elindítják és folyamatosan fenn is tartják, tehát maguk a fogyasztók, sem a tervgazdálkodásban, sem pedig ma a kapitalizmusban sehol sincsenek bekapcsolva a rendszerbe, nem tekintik őket egyik rendszer sem egyenlő partnernek.

Ha a gazdasági szféra beteg folyamatait változtatni akarunk - márpedig a jövőben csak ez az egyetlen alternatíva áll előttünk -, akkor ez csak úgy fog sikerülni, ha képesek leszünk a fogyasztót egyenrangú partnernek előléptetni. A fogyasztónak, mint a megtermelt termékek és szolgáltatások felhasználójának, a jövőben a gazdasági élet tudatos és felelősséggel rendelkező résztvevőjévé kell válnia. Ezt pedig véleményem szerint csak **újfajta gazdasági társulások, egyesülések** alakításával lehet megtenni. Ezek a jövőben megalakuló társulások a gazdasági élet olyan új közösségeivé válnak, amelyek megfelelnek az elkövetkező idők igényeinek és egy olyan fejlődés alapjai, kiindulópontjai lehetnek, amely visszavezeti a gazdasági életet annak eredeti feladatához: a *reális, emberi igények kielégítéséhez*, és mindezt olyan módon, hogy *az emberek közösen, együttesen vállalnak felelősséget az igények kielégítéséhez szükséges valamennyi folyamatért*.

Itt olyan, a jövőbeli tudatossági szint követelményeinek is megfelelő kis gazdasági társulásokról, közösségről van szó, akik közösen üzemeltetnek egy adott termék előállításához szükséges üzemletet illetve közösen szállítanak az általuk megtermelt áruból

például egy boltban. Ha a vevők egy csoportja rendszeresen ebben a boltban vásárol, akkor bizonyos idő elteltével ezek a közösségek kibővülnek a kereskedővel, sőt a vevők képviselőivel is. A mindennapos beszélgetések során a vevők elmondják igényeiket a minőség, mennyiség és választék kérdéseiről, majd hamarosan kialakul az a fajta **önkéntes együttműködés**, aminek alapján a termelő számára megfelelő információ áll a rendelkezésre termelésének alakításához, míg *a vevő számára átlátható és kontrolálható folyamatokból származó áru kerül leszállításra. Ez a folyamat aztán elvezethet oda, hogy a vevő, felismerve az igény kielégítéséhez szükséges folyamatokat, adott esetben csökkentheti vagy akár teljesen lemondhatja igényét.* Mindezt azért, mert tudatossá válva úgy dönt, hogy bizonyos folyamatokat nem akar táplálni, például nem akar feleslegesen energiát elhasználni és/vagy értelmetlen szállítással nem akarja a környezetet szennyezni.

A kereskedőnek ebben a rendszerben a feladata, hogy összhangot, valamint megfelelő kommunikációs lehetőséget biztosítson a vevő és a termelő között. Ezzel az információk szabad áramlását hozza létre, illetve az igény és az ajánlat közötti eltérést csökkenti. Minél több információt tud adni az egyik fél a másiknak problémáiról, gondjairól és terveiről, annál jobb lesz az együttműködés. Természetesen az ilyen közösségi formához az is hozzátartozik, hogy ha az egyik bajban van, akkor a másik megpróbál segíteni rajta. Mert minden egyeztetés ellenére történhetnek váratlan események.

Az ily módon a gazdaság társulásaihoz tartozó fogyasztók felismerik, hogy *az igények kielégítésének szabadsága a termelésben való felelősségvállalással jár együtt, amint az ember bizonyos igény kielégítéséhez szükséges termék vagy szolgáltatás megvásárlását határozza el.* Nem utópia, de a felelősségvállalásnak az lesz a jövőben a legmagasabb formája, hogy a vevők egy termék megtermelését előre megfinanszíroznák, utána pedig az ehhez adott pénzt az így megtermelt termékben kapják vissza.

Ha a termelők és a felhasználók között az új tudatosságnak megfelelő közösségi formák kialakulnak, akkor ez pozitív hatással lesz az árakra is. Az örökös ellentét, hogy a vevő mindig olcsón akar vásárolni, a termelő pedig mindig drágán eladni, feloldódik. A társulások tagjaiban a folyamatok közeli ismerete olyan belátást hoz létre, ami a két, eddig elválasztott világ közeledését fogja hozni. Ha ugyanis a vevők megismerik a termelési folyamatokat és a termelőt is, akkor már nem egy névtelen termékkel állnak szemben, hanem megtanulják értékelni az embert is, aki előállította azt. Ez pedig esetenként azt is hozhatja, hogy a tudatos vevő hajlandó többet fizetni, mint amennyit korábban az áru értéke alapján fizetett volna. A termelő azonos módon megtudja, hogy munkája értelmes volt-e, és eszerint alakíthatja terveit.

Természetesen nem lehet sémákat, formákat adni arra, hogyan néz ki majd egy ilyen társulás, közösség és az ezekből kialakuló gazdasági élet. A felvázolt kép alapján csupán abban reménykedem, hogy a tisztelt olvasó megérzi: az emberek tudatosan vállalt együttműködésére és közösségalkotó erejére kell támaszkodni a jövőben a gazdasági életben is, aminek természetesen mindenhol más és más formája lehet. Ha aztán lassan egyre több helyen alakulnak ilyen társulások és egyre több ember ébred fel alvó állapotából, akkor tudatos, együttműködő és egymásért felelős partnerek fognak a gazdasági élet színpadán is találkozni, és ezáltal a gazdaság a tudatosan vállalt igények kielégítésének színterévé válik a jövőben. Ez pedig elvezet oda, hogy az emberek felismerik, hogy az egyik ember a másik

nélkül nem juthat előre, hogy társulásaikban, közösségeiken belül csakis a természetes különbségek felismerése és elfogadása vezethet el egy olyan egészséges együttműködéshez, ami a gazdasági élet ma ismert és megoldásra váró problémáit a jövőben ki tudja küszöbölni.

Az új világpolgárok

Kik lesznek azok, akik ezt a változást megvalósítják, akik az új tudatosság kialakításával a társadalmi változások előmozdítói lesznek? Az újságokat olvasva, a TV-t nézve úgy tűnik, hogy ma nincsen közöttünk szinte senki sem, akinek ezek a változások fontosak lennének, akik ma egy új jövő érdekében tenni akarnak. Pedig a valóság ennek éppen az ellenkezője! 2000 októberében az Egyesült Államokban megjelent egy tanulmány két szerző tollából, és ez az anyag a fenti kérdésekkel kapcsolatos gondolkodást teljesen átalakította, a jövőről bennünk kialakult képet átformálta. Persze csak azokban, akik olvasták vagy hallottak róla.

Paul H. Ray szociológus és Sherry Ruth Anderson pszichológus 13 éven keresztül dolgozott egy felmérésen az USA-ban és ezen idő alatt több mint 100.000 amerikai állampolgárt kérdezett meg, több mint 100 munkacsoportot állított fel, annak vizsgálatára, hogy az USA-ban addig szokásos, vagy az eddig ismert – modernista és hagyománytisztelő vagy republikánus és demokrata – csoportok a társadalomban milyen arányban vannak jelen. A felmérés az adatok kiértékelését követően azt a meglepő eredményt hozta, hogy a két szokásos csoport mellett van még egy rendkívül nagy és korábban eddig ismeretlen csoport az Egyesült Államokban, aki magát különállónak és az egyébként ismert kultúráktól függetlennek, vagy elszeparálódottnak tartja. Hogy hány emberről is van szó, arra azt a meglepő számot kapták a kutatók, hogy több mint **50 millió** ember tartozik ebbe, a szerzők által **kulturális kreatív**nak nevezett csoportba, ami meghaladja az Egyesült Államok lakosságának 25 %-át! Ezért a tanulmánynak azt a találó címet adták, hogy „A kulturális kreatívok – Hogyan változtatja meg 50 millió ember a világot”, a könyv eredeti címe angolul: „The Cultural Creatives – How 50 million People Are Changing the World” (New York, Harmony Books, 2000. okt.).

A tanulmány szerzői bemutatják, hogy a 60-as évek szociális elégedetlenségeiből fakadó megmozdulásaiból és spirituális, pszichológiai mozgalmakból hogyan nőttek ki azok a tömegek, akik ma a kulturális kreatívokat alkotják. Ugyanakkor igyekeztek a lehető legpontosabban meghatározni ennek a csoportnak a jellemzőit is. Témánk szempontjából az egyik legfontosabb tulajdonsága ezeknek az embereknek az, hogy annak ellenére, hogy csak Amerikában 50 millióan vannak, **mindgyikük úgy gondolja, hogy egyedül van!** A válaszadók szinte kivétel nélkül úgy érzik, hogy körülöttük senki sem gondolkodik úgy, ahogyan ők gondolkodnak, és mivel természetesen a hatalom által ellenőrzött sajtóban és médiában erről a témáról tilos beszélni, – hogy az egyedüllét látszatát ideig-óráig még fenn tudják tartani – ezt a hitet a média és környezetük folyamatosan erősíti is bennük.

Persze ezeket az embereket már nehezen lehet ilyen trükkökkel félrevezetni, mert ők a gondolkodáson keresztül szeretnék megérteni a világ dolgait és folyamatait, rájuk a hagyományos reklám és marketing módszerek nem tudnak úgy hatni, mint a többi emberre, mert a felmérés tanulsága szerint ezeket egyértelműen elutasítják, és úgy érzik, hogy ezek durva beavatkozások az életükbe és támadásnak, külső erőszaknak tekintik szabadságuk ellen. Ezek az emberek szeretnék a világban zajló folyamatok összefüggéseit teljességükben

látni, tehát az elejétől a végéig pontosan tudni, hogy milyen folyamat és miért történt. Nagyon szeretnék tudni, hogy a nyilvánosságra került dolgok mögött valójában milyen háttér és okok rejtőzködnek, vagyis, hogy mi is az igazság. Rendkívül komoly és rendkívül intenzív belső életet élnek és erre a belső életre nagyon nagy súlyt helyeznek. A spirituális gondolkodásnak, a szentségnek, vagy a szent dolgoknak egy újfajta formáját alakították ki, vagy szeretnék kialakítani. Ez az új szentség pedig nem más, mint az a törekvésük, hogy egyéni fejlődésüket a másik embernek ill. a szellemi világ szolgálatába állítsák. Továbbá ezeknek az embereknek az az alapelve, hogy amiről beszélek, azt is akarják az életükben megvalósítani. A mi témánk szempontjából ezek voltak a legfontosabbak, persze ezen kívül még számos jellemzőt írtak le a szerzők, amit bárki elolvashat, akit ez a téma mélyebben érdekel,

Érdekes elgondolni azt, hogy mit is jelent ez a világ számára. Az első és legfontosabb, s minden bizonnyal az olvasó számára is figyelemfelkeltő ez a tény abból a szempontból, hogy nehogy bárki is azt higgye, egyedül van, hogy csak ő gondolkodik így. Különösen most, amikor egy ezzel a témával kapcsolatban megjelent új tanulmány már nem csak a kulturális kreatívokról, hanem egy új „kreatív osztályról” beszél. Ami számomra rendkívül komoly reményekre ad okot azzal az új jövővel kapcsolatban, amit az előző részekben felvázolni igyekeztem. Különösen, ha ehhez még azokat a számokat is hozzá vesszük, melyeket az amerikai felmérést követően határoztak meg Európára. Ezek alapján jogunk van feltételezni, hogy Európában 80 – 90 millió olyan ember él, aki tudatossága és életvitele alapján a kulturális kreatívok közé sorolható.

Ennek alapján már érthető az is, hogy az elmúlt 10 – 15 évben ennek a civil szektornak a növekedése miért volt olyan robbanásszerű, és hogy miért nőtt meg olyan hihetetlenül nagymértékben az embereknek az aktivitása és a tevékenysége ezen a területen. Ez a civil szféra pedig egy olyan új képet alakít ki a világról, ami eddig még nem létezett a világban soha. Mondhatnánk úgy is, hogy ezzel beindult az a folyamat, melynek során azokat a kötelezettségeket és jogokat, amelyeket a történelem folyamán mindig a kormányok vállaltak át, fokozatosan egyre inkább a civilek, a polgárok és az ő általuk alkotott szervezetek veszik át. A civilek, az állampolgárok elkezdik szervezni magukat, elkezdnek szervezeteket, társulásokat létrehozni, és azokat összekötni egymással annak érdekében, hogy az általuk felismert értékeket megvalósítsák a világban, és ezeket bevigyék a mindennapi életükbe is. Azaz a jövő új formáinak kialakítása és a hatalom átvétele tehát a jelenlegi hatalom minden törekvése ellenére megindult.

Ez a folyamat pedig gyakorlati lehetőséget teremtett ahhoz, hogy az emberek kívül és belül is összekössék magukat a másik emberrel, annak autentikus lényével, ami aztán néhány éve elvezetett egy egészen új fogalom, egy néhány évvel ezelőtt még egyáltalán nem is létezett vállalkozói forma: **a szociális vállalkozók** megjelenéséhez. Ők azok az emberek, akik miközben a hagyományos vállalkozói minőségeket, vállalkozói többletértéket hoznak létre, ezt nem a vállalkozói, a gazdasági szférában teremtik meg, hanem a szociális szférában. Vagyis ez a **szociális vállalkozó szellem** nem más, mint az, hogy a vállalkozók egy része mára már eljutott a tudatosságnak arra a szintjére, ahol a bennük élő szellemi értékeket megpróbálják összekötni azzal, amit nap-mint nap tesznek.

Itt vannak tehát közöttünk, körülöttünk mind: az 50 millió amerikai kulturális kreatív az Egyesült Államokban és a 90 millió hasonló tudatosságú ember itt Európában és mellettük a szociális vállalkozók – egy új világ polgárai, akik a jelenben készítik elő az új jövőt és annak új szociális formáit. Ők azok az új világpolgárok, akik a káosz és összeomlás jeleit tapasztalva nem kedvetlenednek el, hanem abban azokat a fantasztikus lehetőségeket látják, ami a történelem során eddig még soha nem adatott meg az ember számára itt a Földön.

(A Pilis Print kiadó 2008 őszén megjelenteti az említett Kulturális Kreatívokról szóló könyv magyar nyelvű változatát.)